

Література:

1. Гражданское уложение Германии = Deutsches Burgerliches Gesetzbuch mit Einfuhrungsgesetz: Ввод. закон к гражд. уложению; пер. с нем.; науч. ред.: А. Л. Маковский и др. Москва : Волтерс Клувер, 2006. 816 с.
2. Гражданский кодекс Франции (Кодекс Наполеона) / пер. с франц. В. Захватаев / отв. ред. А. Довгерт. Киев : Истина, 2006. 1008 с.
3. Гражданский кодекс Чехии. Закон от 03.02.2012 г. *Ministerstvo spravedlnosti České republiky*. URL: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/novy-obcansky-zakonik-rj.pdf>.
4. Гражданский закон Латвийской Республики от 28.01.1937 г. *Inlatplus*. URL: <https://www.inlatplus.lv/wp-content/uploads/2019/11/Гражданский-закон.pdf>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-40>

ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ ОДНОРІВНЕВОЇ СТРУКТУРИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Серг Олександр Володимирович

*аспірант кафедри економічного права та економічного судочинства
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Учасники (акціонери), створюючи корпорацію, формують також систему органів, яка становить структуру її корпоративного управління, а самі органи реалізують господарську компетенцію корпорації. Під *господарською компетенцією* ми розуміємо сукупність усіх прав та обов'язків, якими наділяється корпорація, для участі в цивільних правовідносинах, а ці права та обов'язки виникають із самого факту її створення. І. В. Спасибо-Фатеева називає *корпорацією* будь-які господарські товариства, у яких статутний капітал поділяється на частки, учасники мають право на частину прибутку товариства та участь в управлінні ним [1, с. 85]. Ми використовуємо термін «*корпорація*» саме в такому значенні.

Серед науковців є дискусійним питання чи мають органи, що створені в корпорації, власну правосуб'єктність. Ми підтримуємо твердження про те, що «*орган корпорації є частиною господарської організації, а не самостійним суб'єктом господарського права*» [2, с. 39]. Жорнокуй Ю. М.

вказує, що органи корпорації не є самостійними учасниками цивільних відносин, оскільки вони своїми діями породжують права і обов'язки для корпорації, а не для себе [3, с. 9]. Жигалкін І. П., характеризуючи діяльність органів корпорації, вказує, що вони виконують функції, які закріплюються в їхніх повноваженнях: волеутворюючу, організаційну, внутрішньо-управлінську, контрольну [4, с. 108].

На нашу думку, загальні збори учасників (акціонерів) здійснюють обмежену волеутворюючу функцію корпорації, делегуючи її органам, які вони створюють в рамках обраної ними структури корпоративного управління. В подальшому, після створення, волеутворюючу функцію корпорації здійснюють її інші органи, із застереженням про те, що загальні збори учасників (акціонерів) можуть, за визначених законом, статутом або договором обставин, змінювати суб'єктів, які виконують функції її органів, погоджувати чи забороняти укладення певних цивільних угод. Однак, такий вплив не підміняє собою факт того, що волеутворююча функція корпорації делегована створеним органам. При цьому, органи корпорації не є самостійними суб'єктами права. Саме такий механізм є реалізацією відділення власності від контролю, адже наділення загальних зборів учасників (акціонерів) всією повнотою волеутворюючої функції неминуче призвело б до ототожнення інтересу учасників (акціонерів), нехай навіть спільного, із інтересом корпорації.

Система органів корпорації складає структуру її корпоративного управління. Для необхідного аналізу виходимо із того, що науковцями почасту виділяється однорівнева та дворівнева структури корпоративного управління корпорацій, які мають суттєві відмінності у порядку організації волеутворюючої функції та функцій управління і контролю, а також суттєві відмінності у взаємовідносинах, що складаються між суб'єктами, які реалізують функції органів корпорації. Особливою структурою вказується сімейна.

Дві структури корпоративного управління, однорівнева та дворівнева, в частині поділу і делегування повноважень функціонують абсолютно по-різному. При дворівневій структурі обов'язковим є жорстке розмежування повноважень між корпоративною радою (правлінням) і наглядовою радою [5, с. 10]. Це функціональне розмежування підкріплюється, як правило, принципом несумісності, за яким одна людина не може бути членом обох рад одночасно, а також, заборонаю наглядовій раді давати доручення корпоративній раді (правлінню) [5, с. 10]. В однорівневій структурі немає формального поділу між управлінням і наглядом [5, с. 10]. В однорівневій структурі корпоративного управління збори учасників (акціонерів) призначають раду директорів, яка управляє корпорацією, в той час як наглядова комісія, членів якої обирають і призначають директори (агенти), і яка входять до складу ради, виконує функцію контролю [6, с. 25].

Основна відмінність між дворівневою та однорівневою структурами корпоративного управління виражається у повноваженнях органів та їхній кількості (різноманітності). Однорівнева структура не передбачає диференціації повноважень управління та контролю серед органів корпорації, а загальними зборами учасників (акціонерів) формується один орган, в якому зосереджені всі ці повноваження – раду директорів. Однорівнева структура корпоративного управління неможлива без інституту ради директорів, що складається із певної групи осіб, найнятих учасниками корпорації (акціонерами), однак, інститут ради директорів може функціонувати і при дворівневій структурі корпоративного управління, тобто не є її питомою ознакою.

Деякі науковці виділяють додатково традиційні, змішані структури корпоративного управління, а, характеризуючи американську структуру, жартівливо називають її «півторарівневою» [7, с. 50–51]. В процесі розуміння сутності однорівневої структури корпоративного управління важливим для нас є не стільки які структури корпоративного управління виділяються науковцями додатково, а те, чому вони виділяються ними саме так.

Характеристика американської структури Блоком Д. та Герстнер А.-М. як «півторарівневої» ґрунтується на тому, що, не дивлячись на існування формально єдиного колегіального органу ради директорів (агентів), делегування директорами повноважень управління агентам нижчого рівня дійшло до того, що ними створюються численні комітети, які виконують управлінські функції та приймають рішення без участі невиконавчих директорів [7, с. 50–51]. Із тих же самих підстав Калкоєн В. назвав американську структуру «балканізацією ради» через наявність у порядку роботи комітетів при радах елементів дворівневої структури [8, с. 190].

Отже, питомим елементом однорівневої структури корпоративного управління є не сам факт наявності єдиного, окремого, самостійного колегіального органу, якому делегується волеутворююча функція корпорації, та функції управління і контролю, а те, що суб'єкти, які реалізують компетенцію ради директорів (як виконавчі, так і невиконавчі директори), мають діяти спільно та разом. В іншому разі, відсутність наглядової ради як окремого органу, притаманного дворівневій структурі, не означає на практиці того, що невиконавчі директори, усунуті від прийняття рішень із управління та волеутворення, не діють як окрема структура (наглядовий комітет) в раді директорів.

В результаті проведеного аналізу ми формуємо таке визначення поняття *«однорівнева структура корпоративного управління»* як структури управління корпорацією, за якої її учасники (акціонери) створюють єдиний, окремий, самостійний колегіальний орган (раду директорів), делегуючи йому волеутворюючу функцію корпорації, та

наділяючи його функціями управління і контролю, а суб'єкти, які реалізують компетенцію ради директорів (як виконавчі, так і невиконавчі директори), діють спільно та разом.

Література:

1. Спасибо-Фатєєва І.В., Вчення про корпоративні права і цивілістична доктрина, *Право України*, № 6, 2014, с. 84-92.
2. Гарагонич О.В., Суб'єкти корпоративних відносин: теоретико-правові аспекти, *Право України*, № 6, 2021, С. 26-45.
3. Жигалкін І.П., До визначення правового статусу керівника юридичної особи як її органу і як працівника, *Вісник Національної академії правових наук України*, № 4 (79), 2014, с. 105-113.
4. Жорнокуй Ю.М., Окремі питання визнання членів органів акціонерного товариства учасниками корпоративного конфлікту, *Підприємництво, господарство і право*, № 9, 2015, с. 8-12.
5. Davies P.L., Hopt K.J., Boards in Europe – Accountability and Convergence, *Law Working Paper*, № 205, 2013, с. 1-61.
6. Ghezzi F., Malberti C., Corporate Law Reforms in Europe: The Two-Tier Model and the One-Tier Model of Corporate Governance in the Italian Reform of Corporate Law—between Hypothetical Bargain and Regulatory Competition, *Legal Studies Research Paper Series*, Bocconi University, № 15, 2007, 65 с.
7. Block D., Gerstner A.-M., One-Tier vs. Two-Tier Board Structure: A Comparison Between the United States and Germany, *Comparative Corporate Governance and Financial Regulation*, № 1, 2016, с. 1-69.
8. Calkoen W.J.L., The One-Tier Board in the Changing and Converging World of Corporate Governance: a comparative study of boards in the UK, the US and the Netherlands, *Dissertatie Rotterdam*, 573 с.